

Riksantikvaren
Postboks 1483 Vika
0116 OSLO

Vår ref.: 2024/14470-2

Deres ref.:

Dato: 14.06.2024

Høringsuttalelse Riksantikvarens håndverksstrategi

Vi viser til brev fra Riksantikvaren av 2.5.2024, vedrørende høringsutkast for Håndverksstrategien, Saksnummer: 24/01186-01. Pga tidspress og stort arbeidspress har vi ikke rukket å legge høringen fram for politisk behandling innen fristen for tilbakemelding. Høringsuttalelsen vil i stedet bli lagt fram som orientering i hovedutvalg for folkehelse, kultur og mangfold i september. Vi vil oppfordre Riksantikvaren til å gi oss litt bedre tid med kommende høringer slik at de kan få en grundig politisk behandling.

Etter gjennomgang av høringsutkastet til Riksantikvarens håndverksstrategi, 2024 ser vi at det favner bredt og er grundig gjennomtenkt. Det inneholder mange gode visjoner og relevante tiltak, men det er også noen områder som vi mener bør vies mere oppmerksomhet. Vi har derfor noen konstruktive innspill som kan bidra til å styrke strategien ytterligere.

Samarbeid med utdanningssektoren

Et av de helt sentrale områdene er forankringen av håndverksfagene i skole- og utdannings-systemet. I utkastet står det at dette er opp til skoleverket selv, men vi mener at Riksantikvaren bør ta en mer proaktiv rolle i å påvirke utdanningstilbudene. Riksantikvaren bør inngå tettere samarbeid med relevante departement, direktorater og fylkeskommuner for å sikre at opplæring i tradisjonelle håndverksfag blir en prioritert del av pensum og utdanningstilbud. Dette mener vi vil være avgjørende for å sikre tilgang på kvalifisert arbeidskraft til bevaringsprosjekter i fremtiden. Det handler om å virkelig få skoleverket til å se nytten av denne opplæringen. Vektlegging av tradisjonshåndverk på ungdomsskole- og videregående nivå, vil kunne inspirere flere til å satse på tradisjonshåndverk.

Økonomiske insentiver

Et annet sentralt område er finansieringen av bevaringsarbeid. Utkastet oppgir at markedet for antikvarisk istandsetting utgjør 1 milliard kroner årlig. Her oppfordrer vi

KNK kulturav

Postadresse: Postboks 220, 1702 SARPSBORG

Besøksadresse: Oscar Pedersens vei 39, 1721 SARPSBORG

Telefon: 69 11 70 00

E-post: post@ofk.no

Internett: www.ofk.no

Org.nr.: 930580694

Riksantikvaren til å jobbe mot departementet for å bedre finansiering knyttet til bevaringsprogrammene. Det er et svært stort behov, men per i dag relativt få midler for å få i gang flere prosjekter. Det er spesielt synlig for Post 71, når en ser landet under ett.

For å motivere flere eiere til å prioritere bevaring, bør Riksantikvaren også jobbe for andre økte statlige tilskudd og økonomiske insentiver. Dette kan for eksempel være skattereduksjoner, forsikringsordninger, gunstige lån eller andre former for økonomisk støtte som kan gjøre bevaringsarbeid mer lønnsomt, evt mindre kostbart, for eierne.

Bedre rammevilkår for håndverkere

Fra håndverkernes perspektiv er det avgjørende at bevaringsarbeid må lønne seg økonomisk sammenlignet med andre byggeprosjekter. Riksantikvaren bør derfor se nærmere på konkrete tiltak for å øke lønnsomheten, som for eksempel å etablere tariffavtaler eller andre ordninger som sikrer høyere lønninger for tradisjonshåndverkere. Dette kan bidra til å heve status og attraktivitet for disse fagene. Om samfunnet mener at kulturarv er viktig, så må det følge med midler til gjennomføringen.

Forenkling av administrative prosesser

Dokumentasjons- og rapporteringskravene knyttet til bevaringsprosjekter utgjør ofte en stor byrde for de utførende håndverkerne. Riksantikvaren bør vurdere forenklinger for å redusere den administrative belastningen. Dette kan for eksempel innebære digitalisering, mer standardiserte rapporteringsformat eller andre forenklinger som letter arbeidshverdagen til håndverkerne.

Det er nå viktig at de teoretiske kravene er forenlig med praktisk arbeid. Vi må ikke legge oss på en linje som krever for mye teoretisk dokumentasjon at praktisk innrettede mennesker ikke orker å håndtere oppgaven. Samtidig er det viktig at alle tiltak som gjøres blir grundig dokumentert, i alle fall innenfor bevaringsprogrammene. Man må finne en riktig balanse her.

Kompetanseheving og omdømmebygging

Det er viktig å erkjenne at motivasjon og interesse hos de utførende håndverkerne er avgjørende for å lykkes. Riksantikvaren bør derfor foreslå tiltak for å heve kompetansen, synliggjøre karrieremulighetene og bygge opp et godt omdømme rundt tradisjonelle håndverksfag. Dette kan for eksempel omfatte etter- og videreutdanning, mentorordninger, markedsføringskampanjer og andre virkemidler som gjør håndverksfagene mer attraktive og synlige

Det er også behov for å satse på en bredere formidling. Bevaring handler om god ivaretagelse av alle typer boliger, uavhengig av byggeår. En satsing på formidling til «folk flest» vil kunne bidra til økt interesse for og oppmerksomhet rundt tradisjonshåndverk. Da vil forståelsen for bevaring bli lettere å oversette til alle typer

prosjekter. Det handler om å "vise at det går an". Da kan også etterspørselen etter gode håndverkere øke, noe som igjen kan påvirke omdømmet og statusen for håndverket.

Samtidig bør det jobbes for at relevant håndverkskompetanse får en større betydning og virkelig blir den avgjørende faktoren i valg av firma for et prosjekt. Det finnes veldig mye å tjene på rett valg av håndverker, som har grunnforståelse for antikvariske prinsipper. Da vil det ikke være behov for å jobbe så tett på ute i restaureringsprosjektene og ting går «mer av seg selv».

Behovet for flere tradisjonshåndverkere er svært stort. Det haster med å gjøre noe med dette. I de siste 10-15 årene er det i regi av flere fylker blitt opprette ulike former for bygningsvernentre, med blant annet håndverkeropplæring. Mange av disse har vært vellykkede og har styrket muligheten for formidling til eiere og kursing av håndverkere. Her finnes det mye verdifull erfaring som det kan bygges videre på. Samtidig er dette ikke et tilbud i alle deler av landet. For virkelig å avhjelpe behovet for kvalifiserte håndverkere, bør det fra statlig hold jobbes for å få et betydelig økonomisk løft også på dette feltet. Eksisterende bygningsvernentre bør styrkes og der slike ikke finnes bør de opprettes. Bygningsvernentrene er svært viktige supplement til offentlige forvaltningen.

Krav til kurs og lærlinger i dispensasjons- og tilskuddsbrev

En bør se på muligheter for å eventuelt stille krav til bruk av lærlinger i større restaureringsprosjekter, samt muligheter for kursing på stedet underveis i restaureringsprosesser.

I flere prosjekter i Østfold er det tatt inn lærlinger. Det etter god kontakt med håndverkene, før eiere har sendt inn søknad om tilskudd. Det er viktig å videreføre den kompetanse som håndverkene har og kommer til å skaffe seg under prosjektenes gang. Dette er også veldig gode kurs-arenaer. Det handler om verdiskaping. Her kan våre gode tradisjonshåndverkere, på stedet, videreformidle aktuelle problemløsninger og argumentere for de valg som er blitt gjort der og da.

Tilgang til og oversikt over både håndverkere, men også tradisjonelle materialer

Erfaringsmessig, har det vært litt vanskelig å få tak i både gode håndverkere og tradisjonelle, lokalt tilvirkede materialer av høy kvalitet, i de større restaureringsprosjektene vi har jobbet med. Her bør det løftes fram tiltak for dette behovet. Uten gode materialer står prosjektene stille, til tross for gode håndverkere. Det bør også opprettes materialbanker for gjenbruk av gamle bygningsdeler.

I et av de større prosjektene vi har hatt i Østfold, har håndverkene hatt store problemer med å få tak i tilstrekkelig gode materialer. Derfor har vi gjennom god dialog fått oppnådd at de har produsert dette selv. Det har gjort at en del prosjekter

har tatt litt lenger tid, men likevel med et veldig godt resultat. De har blant annet kjøpt skog på rot, ringbarket og avvirket, samt stått for videreforedling av for eksempel gulvbord.

Vi formidler at det ofte ble brukt lokale materialer før i tiden. Transport var dyrt, og man tok som oftest vare på det som fantes på stedet og gjenbrakte materialer. Dagens vektlegging av bærekraftstanken gjør gjenbruk høyaktuelt igjen.

Her bør Riksantikvaren vise vei. Det er viktig å utvikle gjenbrukskompetanse i de ulike restaureringsprosjektene som er i gang.

Leire er for eksempel et materiale som tidligere ble mye anvendt, i pipestokker, bakerovner, deler av fundamenter, leirklining i vegger og ikke minst i stubbloft. I dag oppfattes leire som et avfallsprodukt. Vi har, sammen med håndverker, fått snudd på dette i et av våre prosjekter og fått håndverkere til å ta tak i dette i nærområdet. Det samme gjelder halm, som er brukt til å binde leiren sammen. Ofte er det restprodukter som ingen er interessert i.

Et forslag er å i søknadsskjemaet i Digisak legge inn et spørsmål om bruk av lokale og tradisjonelle materialer, samt gjenbruk. Det vil synliggjøre viktigheten av dette for søkeren/eieren.

Fylkeskommunen har som regel oversikt over hvilke gode håndverkere som finnes i fylket, eller burde i alle fall ha det. Flere fylker har også fylkeskommunale bygningsvernsmidler, hvor det også er viktig å engasjere håndverkere som er interessert i eldre bygninger og teknikker. Her bør en synliggjøre at det kan lønne seg å gjennomføre kurs eller ta en videreutdanning.

Dialog med eiere

Det er viktig at vi som opererer på fylkesnivå har god kontakt med eiere for å formidle viktigheten av rett håndverkskompetanse i prosjektene fra begynnelsen av. Av erfaring ser vi at dette er alfa og omega for å få til et godt prosjekt. Det kreves mye tid underveis for å følge opp prosjektene på en god måte. Det bør også stilles krav om bruk av håndverkere med rett kompetanse og med lang og god erfaring i dispensasjons- og tilskuddsbrev. Samtidig trenger mange av våre eiere veiledning for å kunne finne rett håndverkskompetanse. Dette er også tema for kommunene i deres byggesaksbehandling. Vi henviser ofte til Bygg og bevar eller Fortidsminneforeningen. Hvordan en kan formidle gode håndverkere burde også være et tema for håndverksstrategien.

Avslutningsvis

Avslutningsvis mener vi at Riksantikvarens håndverksstrategi 2024 har mange gode og gjennomførbare tiltak. Det er likevel avgjørende at det også følger med et økonomisk løft.

Vennlig hilsen

Morten Hanisch
Leder kulturarv

Ingeborg Hvidsten
Seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent